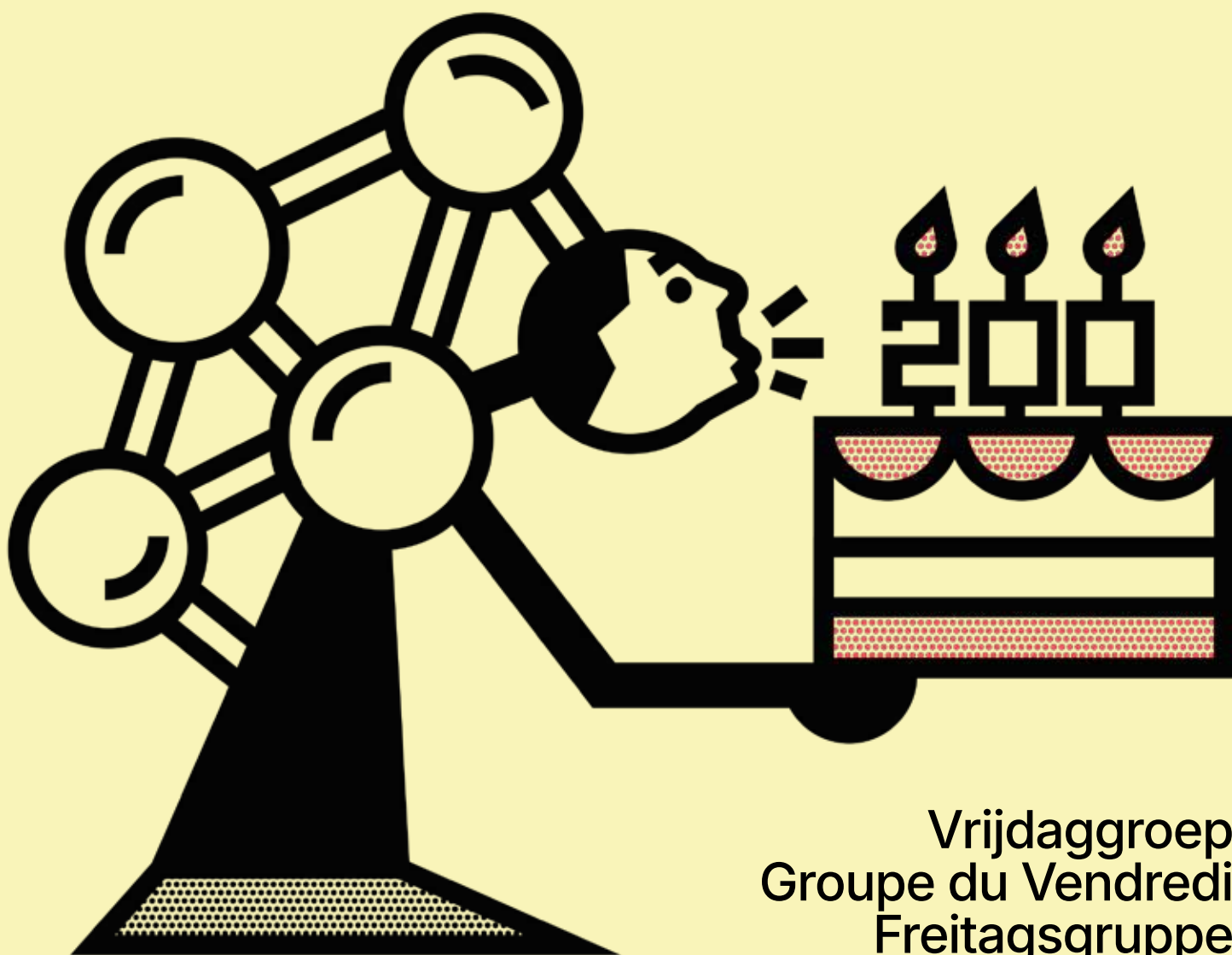

BELGIË 2030

Tien aanbevelingen voor
het België van morgen

Vrijdaggroep
Groupe du Vendredi
Freitagsgruppe

RAPPORT #25

België 2030,
Oktober 2026

AUTEURS

Julien De Wit
Nick Socquet
Charles-Antoine Bataille
Quinten Jacobs
Nicholas Vijverman
Melodie Geurts
Gautier Rolland
Zoë Frisvold
Victoria Abi Saab
Oscar de Giey
Hélène Hannecart
Lowie Cnockaert
Jan-Baptist Lemaire
Joachim Mertens

ILLUSTRATIES & VORMGEVING

Studio Cozé

PROJECTCOÖRDINATIE

Gabzilla

Deze reeks werd opgemaakt door de Vrijdaggroep, in samenwerking met L'Echo en Knack, die de bijdragen in de zomer van 2026 wekelijks publiceerden.

Publicatie van de Vrijdaggroep, een denktank ondersteund door de Koning Boudewijnstichting. Dit rapport is beschikbaar op de website van de Vrijdaggroep: www.v-g-v.be

BELGIË 2030

**Tien aanbevelingen voor
het België van morgen**

België 2030: de beleidsaanbevelingen van de zomerreeks

IN VOLGORDE VAN VERSCHIJNEN. INTRO DOOR JULIEN DE WIT, OUTRO DOOR JOACHIM MERTENS.

MEDIA | N. SOCQUET, 03/07

PAGINA 3

Als AI alleen het antwoord geeft, wie stelt dan nog de lastige vragen?

- Laat de Belgische nieuwsmedia samen campagne voeren bij de burger over de publieke functie van journalistiek, niet alleen bij de politiek over falende advertentiemodellen.
- Toon wat er onder de motorkap zit: hoe redacties machthebbers ondervragen, feiten checken en experts kiezen, en beantwoord de vraag of een journalist neutraal, onpartijdig of eerlijk moet zijn.
- Toon ook wat er gebeurt als de vierde macht wegvalt: het effect van verdwijnende redacties en lokale verslaggeving. AI-bedrijven die journalistiek werk gebruiken zonder ervoor te betalen, zagen de tak af waarop ze zitten.

WEERBAARHEID | C-A BATTAILLE, 10/07

PAGINA 5

In 2030 moet elke Belg klaar zijn om de volgende crisis het hoofd te bieden

- Sluit een eerlijk contract tussen staat en burger: de overheid benoemt expliciet wat ze kan garanderen en concentreert haar middelen waar alleen zij kan handelen.
- Burgers overbruggen de eerste uren zelf: water, radio, medicijnen en een evacuatieplan in elk gezin; buurten en gemeenten weten wie oud, alleen of minder mobiel is.
- Geef scholen en bedrijven een rol: leer jongeren samenwerken onder stress en informatie op betrouwbaarheid checken; train teams in eerste hulp, stroomuitval, cyberaanvallen en evacuaties.

STAATSHERVORMING | Q. JACOBS, 17/07 PAGINA 7

België 2030 heeft een staatshervorming nodig

- Eén onlosmakelijke hervorming in twee bewegingen: draag de gezondheidszorg, een van de grote toekomstfactoren, homogeen over aan de deelstaten, en herteken tegelijk de bijzondere financieringswet zodat zij die factuur met eigen fiscale autonomie financieren. Wie uitgeeft, int, en de kiezer kan verantwoordelijk beleid transparant belonen of afschaffen.

- Laat de huidige federale regering die hervorming nu al politiek en technisch voorbereiden: een bijzondere meerderheid bouw je niet tijdens een formatie, en het bicentenaire is de ideale aanleiding om het traject te starten.

RUIMTE | M. GEURTS & G. ROLLAND, 31/07 PAGINA 11

De leegte die onze steden onleefbaar maakt

- Meet de leegte: een nationaal, dynamisch leegstandskadaster, transregionaal en in open data, gevoed door water- en energieverbruik en AI (naar het voorbeeld van Brussel-Stad en Utrecht).

- Bezet de leegte volgens de prioritaire noden: een dwingend kader dat kantoorconversies naar die noden stuurt, betaalbaar wonen voorop, speelplaatsen die buiten de schooluren opengaan, industriële sites voor nachtcultuur.

- Bestuur de leegte: veranker juridisch de voorrang van gebruik op bezit zonder maatschappelijk nut wanneer het algemeen belang dat rechtvaardigt, en maak leegstand duur via sterkere mechanismen tegen retentie en speculatie.

MIDDENVELD | N. VIJVERMAN, 24/07 PAGINA 9

De oncomfortabele transitie van een middenveld in beweging

- Diversifieer het financieringsmodel van het middenveld, want een model met één bron is per definitie fragiel: eigen inkomsten en professionele fondsenwerving naast subsidies, echte bedrijfspartnerschappen voorbij eenmalige sponsoring, expertise gevaloriseerd via licenties, of een sociale onderneming waarvan de winst terugvloeit naar de missie (denk aan Streetwise of het Zweedse Fryshuset).

- Toon en bewijs de maatschappelijke impact; de overheid verlicht intussen de administratieve last en bouwt strategische partnerschappen, maar wie op een subsidiehervorming wacht om zichzelf herin te vinden, wacht lang.

KLIMAAT | Z. FRISVOLD & V. ABI SAAB, 07/08 PAGINA 13

Geen welvarend België in 2030 zonder hervorming van het Belgische klimaatbestuur

- Eén centrale hervorming: een Raad voor Welvaart met de federale en gewestelijke ministers van klimaat, energie, mobiliteit en economie, voorgezeten door een vicepremier voor Welvaart die rechtstreeks aan de kern rapporteert. Voor het eerst één aanspreekbare verantwoordelijke voor het klimaatbeleid.

- Geef die raad beslissingsregels die blokkering doorbreken: meerderheidsstemming zodra de voorsommende ministers minstens 65 procent van de bevolking vertegenwoordigen, online gepubliceerde stemmen zodat het middenveld de afwegingen kan volgen, en als eerste opdracht een nationaal energie-klimaatplan tegen 2030 dat écht samen is opgesteld in plaats van een optelsom van drie gewestplannen.

ENERGIE | O. DE GIEY, 21/08

PAGINA 15

It's the energy, stupid

- Verminder de invoer: houd elk fossiel gebruik tegen het licht, te beginnen met de elf miljard euro jaarlijkse fossiele subsidies en het stelsel van de salariswagens.
- Steun op technologie-neutrale wijze alle energie van eigen bodem: zon, wind, biomassa, kernenergie en geothermie verdienen stuk voor stuk overheidssteun; stop de loopgravenoorlog tussen kern- en hernieuwbare energie.
- Sloop het vergunningsslot: zet de Europese regels voor eenvoudigere en snellere vergunningen om (België is in gebreke gesteld) en deblokkeer netprojecten als Ventilus en de Boucle du Hainaut, zodat producenten kunnen blijven aansluiten.

ECONOMIE | L. CNOCKAERT, 04/09

PAGINA 19

Minder overheid als voorwaarde voor meer groei

- Keer de politieke reflex om: vraag bij elk probleem eerst welke hindernissen de overheid zelf kan wegnemen en welke ruimte ze kan teruggeven aan ondernemers en de markt, in plaats van welke nieuwe maatregel of subsidie nodig is.
- Laat prijssignalen hun werk doen in plaats van elke prijsstijging te compenseren: het afschaffen van de maxumprijzen aan de pomp kan volgens KU Leuven-onderzoek via meer concurrentie tot lagere gemiddelde prijzen leiden.
- Bouw de ondernemingssteun af: België besteedt er volgens econoom Leo Sleuwaegen bijna vier procent van het bbp aan, tegenover zowat twee procent in Nederland, dat nochtans beter presteert op groei en concurrentiekracht. Subsidies geven we bij voorkeur aan veilige projecten, terwijl groei net komt van wie mag experimenteren en mislukken.

PENSIOENEN | H. HANNECART, 28/08

PAGINA 17

Baby's of AI: wie betaalt ons pensioen?

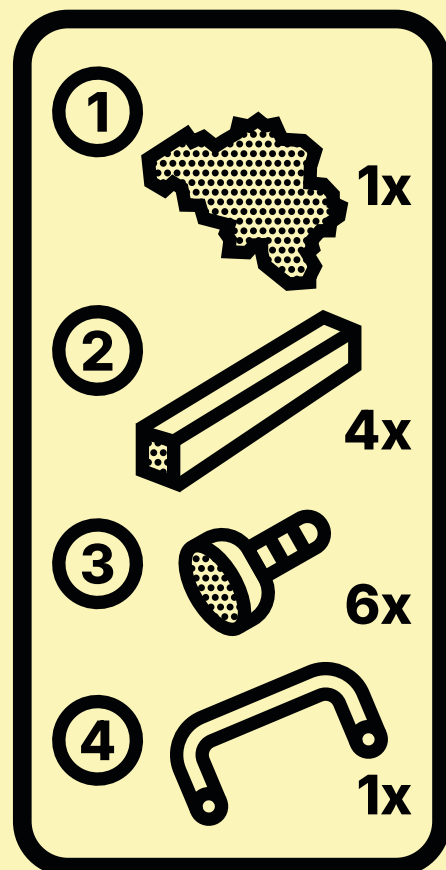
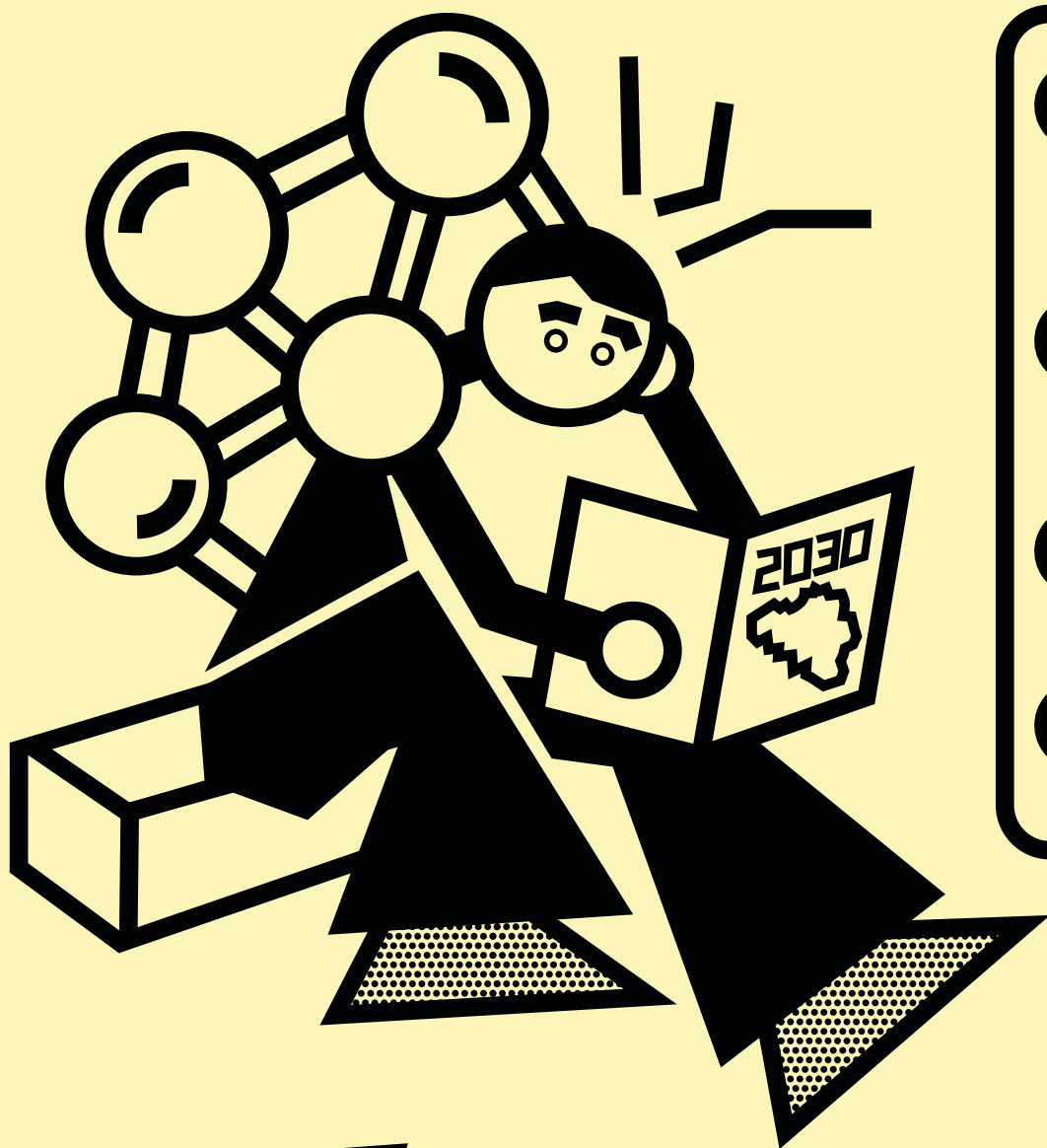
- Stel de hervormingen niet uit, maar bekijk de aannames erachter tijdens de onderhandelingen: artificiële intelligentie kan zowel de productiviteit verhogen als ons langer laten leven.
- Meet de economische impact van AI: De sectorindeling van onze economische statistieken dateert uit 2022 en wordt pas rond 2040 herzien, waardoor AI-gedreven welvaart grotendeels onzichtbaar blijft.
- Denk vervolgens na over hoe we welvaart belasten en herverdelen op een wijze die niet langer via loonbrieven stroomt.

ONDERWIJS | J-B LEMAIRE, 11/09

PAGINA 21

Korter studeren, sneller werken, later terugkeren

- Verkort de universitaire basisopleiding tot drie jaar, zoals bij de professionele bachelors, en laat studenten sneller de arbeidsmarkt op.
- Flexibiliseer diplomavereisten (notaris, apotheker, kinesist, leerkracht, architect) waar mogelijk: verkort de opleiding tot een bachelor, of vervang ze in bepaalde gevallen volledig door een betaald stage-traject op de werkvloer.
- Vervang de versnipperde stelsels (opleidingsverlof, tijdskrediet, opleidingscheques) door een universeel studieverlof van één à twee jaar voor wie een basisopleiding afrondde en een minimumaantal jaren werkte, geïnspireerd op de individuele leerrekeningen in Frankrijk en Nederland.

België 2030 – Wie we morgen zijn

GESCHREVEN DOOR JULIEN DE WIT
26 JUNI 2026

Over vier jaar wordt België tweehonderd. Dat is op zich al een prestatie. Een land dat nooit bedoeld was om lang te bestaan, dat meermaals werd afgeschreven en chronisch worstelt met zichzelf, bereikt een leeftijd die menig imperium niet gegund was. De vraag is niet of we dat moeten vieren. Dat moeten we zeker en vast.

We zijn een land dat tegen alle verwachtingen in overleefde, sterke internationale relaties uitbouwde en zijn eigen geschiedenis vulde met heldenverhalen, tradities en folklore. We bouwden ook een sterke, open economie uit en blinken uit in innovatie. Genoeg om trots op te zijn dus, maar die trots dragen we zelden uit, zeker in vergelijking met het buitenland. De vraag die zich opdringt is dan ook niet of we trotser mogen zijn op wat we bereikt hebben, maar wie we willen worden na die tweehonderdste verjaardag.

Het hebben van **een groter verhaal als bindmiddel van de samenleving** is cruciaal voor een natie. Het is de *conditio sine qua non* van elke vorm van patriottisme. België heeft zo'n verhaal. Wat vaak vergeten wordt, is dat het verhaal van wie we zijn als land **voortdurend in beweging** is. Wat is het plan voor ons land? Wie willen we zijn, niet alleen morgen maar ook binnen decennia? Die tijdshorizon komt zelden aan bod in het discours van beleidsmakers. Toch is het net de lange termijn die bepalend is voor het voortbestaan van een samenleving.

Een strategisch beleid voor vele uitdagingen

Want de uitdagingen zijn reëel. **De vergrijzing** zet ons sociaal model onder druk. **De overheidsschuld** beperkt onze manoeuvreerruimte. De geopolitieke kaarten worden herschikt. De arbeidsmarkt kampt tegelijk met krapte en mismatch. **De energietransitie** vraagt investeringen die we blijven uitstellen. En ondertussen groeit bij veel burgers het gevoel dat het systeem niet langer voor hen werkt.

En het vraagt dat we verder gaan dan het optellen van Vlaamse, Waalse en Brusselse belangen.

Dit zijn de contouren van een land dat dringend een gesprek met zichzelf moet voeren. Niet alleen een zoveelste debat over structuren, bevoegdheden of transfers. Maar ook een fundamenteeler gesprek. Over identiteit. Over wat dit land wil zijn en waarvoor het wil staan. Over welke rol we willen spelen op internationale fora, waar onze rode lijnen liggen en wie we als bondgenoot of tegenstander beschouwen. Het vraagt strategisch beleid, met de lange termijn in het vizier. En het vraagt dat we verder gaan dan het optellen van Vlaamse, Waalse en Brusselse belangen.

Eén cruciale voorwaarde: welvaart

Rousseau noemde de basis van elke samenleving het contrat social: de stilzwijgende afspraak dat we iets delen wat groter is dan ons eigenbelang. Maar een sociaal contract zweeft niet in het luchtledige. Het heeft een bedding nodig. **Die bedding is welvaart.** Niet als doel op zich, maar als voorwaarde voor alles wat we collectief waardevol vinden: onderwijs, gezondheidszorg, sociale bescherming en een goed functionerende democratie. Zonder economische dynamiek wordt solidariteit een belofte zonder dekking.

België begreep dat in 1944, toen het Sociaal Pact de fundamenteen legde voor een van de meest genereuze welvaartsstaten ter wereld. Dat was geen toeval, maar strategie: welvaartscreatie als motor, solidariteit als bindmiddel.

Vandaag staat dat model onder druk, in een tijd van geopolitieke onzekerheid en beginnende de-globalisering.

De reflex is dan om te spreken over hervormingen. Over efficiëntie, besparingen en staatshervorming. Allemaal nodig. Maar onvoldoende. Wat België mist, zijn niet alleen technische aanpassingen. Wat ontbreekt, is een fundamenteel debat over hoe de veranderde omstandigheden onze identiteit als land hertekenen. Over wat onze nieuwe strategische positie moet zijn. Over een identiteit die verder reikt dan compromiscultuur en institutionele complexiteit. Over een antwoord op de vraag die we al te lang uit de weg gaan: wat bindt ons, voorbij de structuren?

Een land dat tweehonderd wordt, verdient meer dan een feest. Het verdient een nieuw verhaal over zichzelf.

**Een land dat tweehonderd
wordt, verdient meer dan
een feest. Het verdient
een nieuw verhaal over
zichzelf.**

Als AI alleen het antwoord geeft, wie stelt dan nog de lastige vragen?

GESCHREVEN DOOR NICK SOCQUET
3 JULI 2026

Nieuws bereikt burgers steeds vaker via platformen die zelf niet aan journalistiek doen. Naast een economische uitdaging voor Belgische nieuwsmedia, is dat vooral een democratisch probleem. De journalistiek moet burgers opnieuw overtuigen van haar publieke functie.

De vierde macht

Ten eerste steunt een democratie op burgers die **geïnformeerde keuzes** kunnen maken op basis van betrouwbare informatie waar iemand verantwoordelijkheid voor neemt. Daarom wordt een journalist die een onjuist AI-citaat gebruikt, al snel op non-actief gezet. Wie daarentegen googelt wat de impact van de recent ingevoerde meerwaardebelasting is, krijgt bovenaan bij 'AI-overzicht' een behoorlijk nuttig antwoord, maar met volgende disclaimer: "AI-reacties kunnen fouten bevatten. Neem voor financieel advies contact op met een professional".

Een tweede cruciale functie van de media is hun controlerende functie als '**vierde macht**'. Journalisten onthullen schandalen, publiceren gelekte documenten of trotseren urenlang een regenachtige Wetstraat om die ene kritische vraag te stellen. Generatieve AI formuleert indrukwekkende antwoorden, maar legt weinig ministers het vuur aan de schenen. Voor kwalitatieve antwoorden op vragen over nieuws is generatieve AI afhankelijk van hoogwaardige data, lees journalistieke arbeid. De AI-bedrijven die daarvoor weigeren te betalen, zagen de tak af waarop ze zelf zitten.

Einde van het blauwe linkjes-tijdperk

Onderzoek zoals het Reuters Digital News Report 2026 toont voor België dat zowel de Vlaamse als de Franstalige nieuwsmedia een groot bereik blijven behouden, maar dat **redacties onder druk staan** door besparingen, ontslagen en consolidatie. Het bereik financiert de journalistiek niet meer. Inkomsten uit print dalen, advertentiegeld verschuift weg naar grote platformen en nieuwe digitale inkomsten kunnen het gat niet dichten.

Tegelijk stijgt het gebruik van generatieve AI sterk en evolueert Google Search van een toegangspoort naar andere websites, naar een AI-omgeving waarin gebruikers vervolgvragen stellen, documenten toevoegen en vooral **niet meer doorklikken naar het originele artikel**. Het einde van het blauwe linkjes-tijdperk is ingezet.

De AI-bedrijven die daarvoor weigeren te betalen, zagen de tak af waarop ze zelf zitten.

Voor het eerst zijn wereldwijd nieuwssites en nieuwsapps niet langer de populairste bronnen van nieuws.

Voor het eerst zijn wereldwijd nieuwssites en nieuwsapps niet langer de populairste bronnen van nieuws. Mensen migreren naar platformen die ze minder vertrouwen en schreeuwen tegelijk om **kritisch en betrouwbaar nieuws**. Als er niets verandert, krijgt de burger steeds vaker dezelfde hapklare, herverpakte informatie voorgeschoteld. Machthebbers werken meer in de luwte, terwijl niets nog stof doet opwaaien behalve de prestaties van onze Rode Duivels.

Een gezond medialandschap in 2030

Nostalgie naar een tijd waarin de kranten de machtige poortwachters waren, zal ons niet helpen. In 2030 moeten we naar een informatie-ecosysteem waar technologie de democratische controle versterkt, zonder dat de verantwoordelijkheid verdwijnt.

In dat medialandschap hebben nieuwsmedia begrepen dat burgers niet louter nieuws consumeren, maar met nieuws in gesprek gaan. Al wordt volop gebruikt, maar mag niet verward worden met journalistiek. Burgers kunnen de herkomst van beeldmateriaal verifiëren, gegevens uit verschillende stukken combineren, lokale beslissingen spiegelen aan internationale trends en bevindingen visualiseren. Transparantie over werkwijze en redactionele onafhankelijkheid staat buiten kijf.

Wees helder over jullie missie en geef eindelijk antwoord op de vraag of een journalist neutraal, onpartijdig, of gewoon eerlijk moet zijn.

De geïnformeerde burger weet niet alleen wat er beslist werd, maar ook wie besliste, wie daar invloed op had, wie ervan profiteert en wie hij daarvoor moet belonen of afstraffen in het stembokje.

Oproep aan alle Belgische nieuwsmedia

Vandaar een oproep aan alle Belgische nieuwsmedia, vanuit een vurige overtuiging van hun belang voor onze samenleving: **voer samen campagne**. Niet alleen richting beleidsmakers over falende advertentiemodellen, maar **vooral richting burgers**. Zet de kanalen, de gezichten, het bereik en de expertise die jullie elke dag gebruiken om de wereld van duiding te voorzien, in om uit te leggen waarom het zo belangrijk is dat jullie doen wat jullie doen.

Ten eerste, toon wat er onder de motorkap van de journalistiek zit. Neem kijkers, luisteraars en lezers mee achter de schermen bij diepgravend onderzoek. Toon hoe jullie machthebbers bevragen, feiten controleren en experts selecteren. Wees helder over jullie missie en geef eindelijk antwoord op de vraag of een journalist neutraal, onpartijdig, of gewoon eerlijk moet zijn.

Ten tweede, laat zien wat er gebeurt als journalistiek haar democratische functies niet meer kan vervullen. Toon de impact van het verdwijnen van onafhankelijke kranten, redacties en lokale verslaggeving. Laat zien wat er gebeurt als de vierde macht haar lastige vragen niet meer kan stellen.

In 2030 moet elke Belg klaar zijn om de volgende crisis het hoofd te bieden

GESCHREVEN DOOR CHARLES-ANTOINE BATAILLE

10 JULI 2026

Zullen we in 2030 geleerd hebben van een decennium vol klimatologische, gezondheids- en technologische crisissen? Tijdens de hittegolf van juni 2026 gingen opnieuw levens verloren door gebrek aan middelen en coördinatie tussen de hulpdiensten. Niet alleen het klimaat verandert: onze hele samenleving wordt voortdurend op de proef gesteld door deze omwentelingen. Telkens opnieuw hetzelfde patroon: verbijstering, bewustwording, en dan de eeuwige terugkeer naar de orde van de dag.

Het wordt hoog tijd dat Belgen, individueel én collectief, **zich actief voorbereiden op onwaarschijnlijke of zelfs onverwachte gebeurtenissen**. Waarom? Het Belgische solidariteitssysteem is vandaag ontworpen om iedereen te beschermen in een stabiele en voorspelbare wereld. Maar we beseffen niet altijd hoe afhankelijk die zekerheid ons maakt. Denken dat de tekortkomingen tijdens de overstromingen in Wallonië in 2021 slechts een uitzonderlijk geval waren, getuigt van kortzichtigheid.

Onze houding tegenover het onverwachte bijsturen

De crisissen die komen zullen ons verrassen. Het zijn niet de middelen die ons ontbreken, maar wel de nodige mentaliteitsverandering.

De staat heeft ons overigens bewezen dat de tijden verandert zijn: in april 2026 lanceerde het ministerie van Binnenlandse Zaken een communicatiecampagne om Belgen aan te sporen om enkele dagen

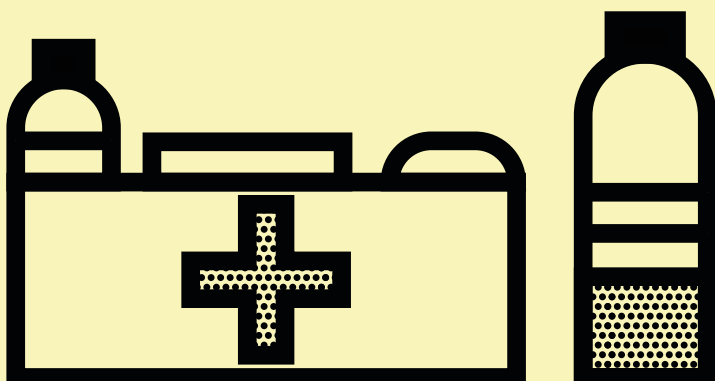
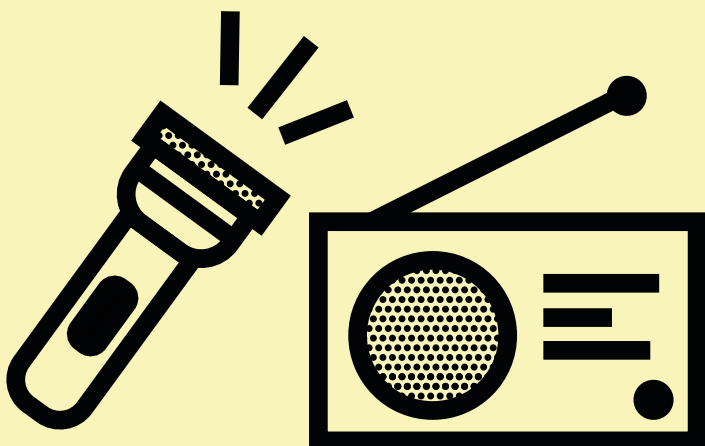
zelfstandig te overleven. Dat gebaar kan gelezen worden als de aanzet tot **een nieuw sociaal contract**. Weliswaar moet de staat de ultieme garant van de collectieve bescherming blijven, maar een sterke staat is geen staat die belooft overal, onmiddellijk en voor iedereen aanwezig te zijn. Onze regeringen moeten duidelijk aangeven wat zij kunnen garanderen, hun middelen concentreren waar alleen zij kunnen optreden, en burgers in staat stellen om **de eerste uren te overbruggen**.

Water, een lamp, wat medicijnen, een radio, een evacuatieplan: dat alles is gewoon gezond verstand. Het stelt de hulpdiensten bovendien in staat zich te concentreren op **de meest kwetsbaren**.

Deze verantwoordelijkheid ligt ook bij de gezinnen en de buurten. Elk gezin zou de juiste reflexen moeten kennen: hoe te reageren bij een waarschuwing, waar betrouwbare informatie te vinden, waar en hoe beschutting te zoeken. Elke straat zou moeten weten wie de oudere, geïsoleerde, zieke of minder mobiele personen zijn. Het is dus een individuele inspanning

die via de gemeenten en wijkcomités gekoppeld moet worden aan het collectieve niveau.

Elk gezin zou de juiste reflexen moeten kennen: hoe te reageren bij een waarschuwing, waar betrouwbare informatie te vinden, waar en hoe beschutting te zoeken.

Ook de bedrijven hebben een rol te spelen

Onze scholen en bedrijven hebben ook een rol te spelen. Momenteel leiden we jongeren op om te slagen in een stabiele wereld. De school zou jongeren eerder moeten leren samenwerken onder stress, betrouwbare informatie van geruchten te onderscheiden, en te handelen zonder op een perfecte hiërarchie te wachten. Bedrijven kunnen ook een maatschappelijke rol spelen: opleiding in eerste hulp, voorbereiding van teams op stroomuitval, cyberaanvallen en evacuaties.

In 2030 slaat België mogelijks definitief de bladzijde van de stabiliteit om. Belgen moeten voortaan **hun eigen voorbereiding op crisissen organiseren**. Niet uit angst, maar omdat het de voorwaarde is voor een samenleving die overeind blijft wanneer de staat het niet meer aankan. Denk aan die oudere buurvrouw die alleen op de derde verdieping woont: weten we of zij water heeft voor drie dagen? Zullen we bij haar aankloppen wanneer de hittegolf terugkeert? Want een democratie zonder actieve burgers is slechts een samenleving van rechten, zonder tegenhanger van plichten.

Want een democratie zonder actieve burgers is slechts een samenleving van rechten, zonder tegenhanger van plichten.

België 2030 heeft een staatshervorming nodig

GESCHREVEN DOOR QUINTEN JACOBS
17 JULI 2026

Een zomerreeks over België in 2030 kan onmogelijk zonder een visie op de Belgische staatsstructuur. Dat debat zal de komende jaren niet meer verdwijnen. De complexe bevoegdheidsverdeling en de bijzondere financieringswet wurgen de federale overheid stilaan op budgettair vlak. We hebben niet langer de luxe om dat te negeren.

De symptomen zijn duidelijk: de federale overheid kampt al vele jaren met **het grootste begrotingstekort** en kan dat nog onmogelijk volledig dichten. Door de bijzondere financieringswet moet zij jaarlijks **80 miljard euro aan dotaties** doorstorten aan de deelstaten, zonder dat de deelstaten daarvoor iets moeten doen. Die dotaties zijn bovendien gekoppeld aan de index en gedeeltelijk aan de groei. In tijden van relatief hoge inflatie, moet de federale overheid dus steeds meer de geldbuidel opentrekken, ten voordele van deelstaten wier budget dus op automatische piloot stijgt.

De federale regering kan daar niks aan veranderen. De omvang van de dotaties en de verdeelsleutel zitten vastgekleit in de bijzondere financieringswet, die slechts met tweederde meerderheid en een meerderheid in elke taalgroep kan worden gewijzigd. Dat is op korte termijn politieke fictie. De federale regering wordt dus geconfronteerd met een enorm lek in de begroting, zonder dat ze dat kan stelpen.

Zorgwekkende vooruitzichten

De toekomst oog nog dramatischer. Algemeen wordt aangenomen dat de kosten voor vier bevoegdheidsdomeinen in het bijzonder de komende jaren enorm zullen stijgen. Dat zijn **de pensioenen en de gezondheidszorg**, beide onder impuls van de vergrijzing. Onder druk van de opgetrokken NAVO-norm zullen ook de defensie-uitgaven serieus moeten worden opgetrokken. Tot slot stijgt de rentevoet op de staatsschuld, hetgeen ertoe leidt dat de rentelasten volgens het federale Monitoringscomité met 81% (!) zullen stijgen tussen 2026 en 2031. Over vijf jaar moeten we elk jaar 10 miljard euro extra ophoesten. Ter vergelijking: dat is bijna het dubbele van het budget van de werkloosheidsuitkeringen in dit land. Het grote probleem is al die vier bevoegdheidsdomeinen bij de federale overheid liggen, die nu al de slechtste begroting van de eurozone kampt. **Dat is onhoudbaar.** De budgettaire situatie is bovendien dermate ernstig dat **klassieke socio-economische**

De budgettaire situatie is bovendien dermate ernstig dat klassieke socio-economische hervormingen, met besparingen of nieuwe inkomsten, niet langer volstaan.

hervormingen, met besparingen of nieuwe inkomsten, niet langer volstaan. De regering-De Wever bewijst dat. De federale regering voert de grootste hervormingen (lees: besparingen) door in de sociale zekerheid sinds decennia: zowel in de pensioenen, de werkloosheid als de gezondheidszorg worden grote maatregelen genomen die enorme sociale protesten uitlokken. En toch blijft het begrotingstekort gestaag stijgen, jaar na jaar. De federale regering zal al blij zijn als het begrotingstekort niet 'te veel' vergroot. Een verkleining van het tekort, laat staan een ernstige stap richting een evenwicht, ligt niet binnen handbereik.

Een staatshervorming is onvermijdelijk

Die situatie dreigt de komende jaren alleen maar te verergeren, ook met de grootste socio-economische hervormingen in decennia. Morrelen aan de inkomsten en aan de uitgaven kunnen het probleem wat verkleinen, maar niet oplossen. Wie wil vermijden dat de komende 20 jaar elke begrotingsronde over nieuwe belastingen of besparingen in de sociale zekerheid gaat, heeft intellectueel geen andere keuze dan voor een staatshervorming pleiten die de bevoegdheidsverdeling en de financieringsstromen hertekent.

Natuurlijk heeft Julien De Wit gelijk wanneer hij in deze zomerreeks zegt dat een nieuw staatsstructuur onvoldoende is en dit land ook een nieuw narratief

nodig heeft. Maar denken dat we zonder staatshervorming onze welvaart op lange termijn op peil zullen kunnen houden, is even naïef en de beste manier om te blijven aanmodderen.

Echte fiscale autonomie

Laat ons de tweehonderdste verjaardag van ons land aangrijpen om het klaar te maken voor de toekomst. Dat betekent een staatshervorming die de deelstaten verplicht om een deel van de vergrijzingsfactuur te dragen en die ook zelf, via **eigen fiscale autonomie**, te financieren. Concreet heeft dat tot gevolg dat de deelstaten bevoegd zouden moeten worden voor één van grote facturen van de toekomst, namelijk de gezondheidszorg, en dat de financieringswet zo moeten worden aangepast dat zij dat met eigen belastingen moeten financieren. Die twee oplossingen gaan hand in hand. Alleen zo geraakt de federale begroting ooit nog in evenwicht en worden de deelstaten gestimuleerd om een verantwoordelijk beleid te voeren dat de kiezer transparant kan belonen of kan afstraffen.

Zo'n staatshervorming zal niet eenvoudig zijn, want daarvoor is een bijzondere meerderheid nodig. Dat lukt alleen als de huidige federale regering zo'n hervorming grondig voorbereid, zowel op politiek als op technisch vlak. Daarvoor is politieke moed nodig en partijen die op een horizon van enkele jaren durven denken. De tweehonderdste verjaardag van ons land biedt daarvoor de ideale aanleiding.

De oncomfortabele transitie van een middenveld in beweging

GESCHREVEN DOOR NICHOLAS VIJVERMAN
24 JULI 2026

Vzw Boven de Wolken koppelt fotografen aan ouders die net afscheid moesten nemen van hun kind. Sterrenkinderen, noemen ze dat. Het is het soort initiatief waarvan je niet wist dat het bestond, tot je het zelf nodig hebt. Dan is het onmisbaar. Het Belgisch middenveld zit vol met zulke organisaties. Maar het heeft vandaag vaak moeite om ze te financieren zonder de staat.

Achter die organisaties staan mensen: de coördinator die vrijdagavond laat nog mails beantwoordt, de vrijwilliger die week na week opdaagt, de bestuurder die onbezoldigd mee de koers bepaalt. Maar **dat weefsel is vandaag kwetsbaar**, niet alleen omdat de overheid bespaart.

Een nieuw financieringsmodel

De Belgische vzw-sector haalt vandaag **de grote meerderheid van haar middelen uit subsidies**. Wie in de bedrijfswereld al zijn eieren in één mand legt, krijgt te horen dat dat slecht bestuur is. Diezelfde wetmatigheid geldt ook voor non-profits, los van wat de overheid doet of laat. **Een eenzijdige financieringsmix is fragiel per definitie**. En kleine organisaties zijn bijzonder kwetsbaar: één project dat wegvalt, één afrekening die laat komt, en de werking wankelt. Grote organisaties dragen een ander risico: in slaap gewiegd door decennia van structurele zekerheid, te laat of te log om bij te sturen wanneer de wereld onder hun voeten beweegt.

Grote organisaties dragen een ander risico: in slaap gewiegd door decennia van structurele zekerheid, te laat of te log om bij te sturen wanneer de wereld onder hun voeten beweegt.

De schrik voor woorden als **ondernemerschap of businessmodel** zit nog diep. Elders in de wereld tonen organisaties echter al jaren hoe het anders kan. Fryshuset in Stockholm, een voormalige koel-opslagplaats, vandaag een van Zweden's grootste jeugdorganisaties, draait op **bedrijfspartnerschappen** en een eigen ledennetwerk, met beperkte publieke financiering. Een keuze die de Belgische sector grotendeels nog niet heeft gemaakt.

Er zijn alternatieven

België heeft alternatieven, maar die zijn vaak te weinig en te schuchter. Vzw's die eigen inkomsten opbouwen, sociale ondernemerschapslogica inbedden, professioneel aan fondsenwerving doen: ze bestaan, maar blijven uitzonderingen. Structurele bedrijfspartnerschappen die verder gaan dan eenmalige sponsoring, licentie- of royaltyinkomsten op eigen expertise of merken, of een sociale onderneming als dochterstructuur die winst herinvesteert in de missie.

Denk aan organisaties als Streetwise, dat jongeren uit kwetsbare situaties via horeca en catering begeleidt naar duurzame tewerkstelling, en dat model financieel heeft leren dragen zonder structurele overheidsafhankelijkheid. Die transitie is bezig, maar zoals elke transitie is die vaak rommelig en oncomfortabel.

Een dubbele uitdaging

Daarin schuilt een dubbele uitdaging. Nieuwe inkomstenmodellen vragen moed, maar ze vragen ook helderheid: over **welke impact een organisatie precies wil maken**, en hoe ze dat aantoonbaar maakt. **Wie impact helder kan vertellen én bewijzen, staat sterker.** Wie daarin achterblijft, wordt kwetsbaar, niet alleen financieel, maar ook politiek. Want een sector die niet kan aantonen wat hij waard is, verliest vroeg of laat ook de ruimte om te bestaan.

De overheid heeft hier zeker een rol: minder administratieve planlast, meer strategisch partnerschap.

Maar de sector die wacht op betere subsidievoorwaarden voor zichzelf heruitvindt, wacht te lang.

Maar de sector die wacht op betere subsidievoorwaarden voor zichzelf heruitvindt, wacht te lang.

Een sterk middenveld is nodig

Dat het middenveld zo sterk werd als het is, is geen toeval: het groeide in de negentiende en twintigste eeuw als tegenwicht en complementair aan een staat die zelf nog vorm aan het krijgen was. Katholieke zuilen, socialistische mutualiteiten, liberale verenigingen: ze bouwden scholen, ziekenhuizen en opvang toen de overheid dat niet deed of niet kon. Die geschiedenis verklaart de subsidie-afhankelijkheid, maar ze rechtvaardigt haar niet meer.

Over vier jaar wordt België tweehonderd. Een land dat een nieuw verhaal over zichzelf wil schrijven, heeft een middenveld nodig dat aan dat verhaal meeschrijft. Als stem, als tegenwicht, als sociaal weefsel dat de gaten dicht waar geen beleidsdocument geraakt. Vzw Boven de Wolken bestaat omdat iemand het initiatief nam en niet omdat er een subsidielijn voor was. Dat is precies de vindingrijkheid die de sector nu op zichzelf moet toepassen. Sociale impact maken volstaat niet meer. Je moet haar ook kunnen dragen, financieren en bewijzen. Wie dat begrijpt, schrijft mee aan het verhaal van België na 2030.

De leegte die onze steden onleefbaar maakt

GESCHREVEN DOOR MELODIE GEURTS & GAUTIER ROLLAND

31 JULI 2026

De natuur heeft een hekel aan leegte. Onze bebouwde omgeving vindt het echter prima, en dat is ons probleem. België is een van de dichtstbevolkte landen van Europa, met een structureel tekort aan open ruimte, vooral in Vlaanderen, en een sterke culturele weerstand tegen hoogbouw. Elke vierkante meter telt dubbel: de meter die we aan de rand verharderen, en de meter die we in het centrum laten sluimeren. Eén piste moet het debat domineren: gebruik moet primeren op bezit.

Ons land lijdt aan een ruimtelijke schizofrenie, nergens zo zichtbaar als in Brussel, maar ook elders voelbaar. Aan de ene kant **duizenden gezinnen op de wachtlijst voor sociale woningen**, collectieven zonder ontmoetingsplek, kinderen zonder speelruimte. Aan de andere kant **miljoenen vierkante meters bebouwde, maar ongebruikte ruimte**: leegstaande kantoren, ongebruikte overheidsgebouwen, ontwijde kerken, industriële braakliggende terreinen.

Deze paradox komt voort uit een systeem dat draait om bezit — bewaren, valoriseren — in plaats van om gebruik: hergebruiken, transformeren, delen. Eigendom weegt er zwaarder dan gebruik, wachten zwaarder dan activeren, inhouden zwaarder dan maatschappelijk nut, met kosten die vooral op de meest kwetsbaren wegen. De geografie van het land versterkt dit: bij gebrek aan ruimte, en gezien de noodzaak om de resterende natuur te vrijwaren, heeft België in wezen maar twee opties — **de hoogte in, of beter gebruiken wat er al is**. De eerste optie botst op hardnekkig verzet. Blijft de tweede over: **leegte omzetten in een hulpbron** in plaats van nog meer ruimte in te palmen. Geen loutere stedenbouwkundige keuze meer, maar een noodzaak.

Hiernaar handelen vergt vergt drie stappen: **de leegte meten, ze bezetten, en ze besturen**.

België heeft in wezen maar twee opties: de hoogte in, of beter gebruiken wat er al is.

De leegte meten is ze begrijpen

De inventarisatie van leegstand moet ophouden versnipperd te zijn over de verschillende bestuursniveaus, en consequenter worden toegepast. Ondanks de wettelijke verplichting in Wallonië en Brussel om leegstaande woningen te inventariseren, doen weinig gemeenten dat grondig. Ook sectoraal schiet het tekort: Brussel volgt kantoorleegstand op, Wallonië en Vlaanderen hebben geen vergelijkbaar geconsolideerd overzicht. Braakliggende terreinen, voorzieningen en handelspanden ontsnappen grotendeels aan elk toezicht.

Die inventarisatie moet ook dynamischer worden, gevoed door gegevens zoals water- en energie-

Leegte is niet neutraal. Ze voedt speculatie, onttrekt ruimtes aan hun maatschappelijke functie en verarmt onze stedelijke verbeelding.

verbruik, zoals de Stad Brussel al doet. **Open data en AI kunnen daarbij helpen**, zoals in Utrecht, waar een collaboratief platform toelaat de stad in real-time te visualiseren.

Open data en AI kunnen daarbij helpen, zoals in Utrecht, waar een collaboratief platform toelaat de stad in real-time te visualiseren.

De leegte bezetten om aan prioritaire noden te voldoen

Leegte bezetten zou onze steden leefbaarder maken. Dat moet een publieke prioriteit worden die de eigendomslogica overstijgt. Het recht laat nu al toe eigendom te reguleren ten voordele van gebruik, voor zover dat proportioneel is en het algemeen belang dient.

Ten eerste: woonruimte garanderen voor wie ze het meest nodig heeft. De omvorming van kantoren tot betaalbare woningen is technisch haalbaar, maar blijft onderbenut. In Brussel stond in 2022 meer dan een miljoen vierkante meter kantoorruimte leeg, waarvan minstens 20% converteerbaar; Wallonië telt er evenveel. Vlaanderen houdt geen inventaris bij. Sinds 1997 werd al 1,7 miljoen m² herbestemd, maar vooral naar woningen voor de midden- en hogere klasse. Een dwingend kader is nodig om die transformaties naar de prioritaire noden te sturen.

Ten tweede: elk kind buiten laten spelen. Het Brussels netwerk van honderden scholen, vaak met speelplaatsen, biedt een enorm potentieel: die ruimtes buiten de schooluren openstellen in de minst voorziene wijken, verder dan de bestaande maar beperkte initiatieven.

Ten derde: ruimte geven aan onze nachtelijke culturele collectieven. Brussel kondigt terecht incentives aan om sites zoals de oude Audi-fabriek en de kanaalzone te activeren. Die logica helemaal doortrekken betekent ook rekening houden met de mogelijke synergie tussen die economische projecten en de nachtsector, want culturele en nachtelijke gebruiken sluiten uitstekend aan bij de industriële, overdag actieve bestemming van die plekken.

De leegte besturen om een nieuw paradigma te vestigen

Drie hefboomen zijn essentieel opdat gebruik tegen 2030 zou primeren op leegte in België:

- De voorkeur voor gebruik boven maatschappelijk nutteloos eigendom juridisch verankeren, waar het collectief belang dat rechtvaardigt;
- Een dynamisch, transregionaal nationaal leegstandskadaster opzetten, in open data;
- Leegte duur maken via mechanismen die inhouding en speculatie bestraffen — onder meer door het recht op openbaar beheer uit te breiden en de kosten van leegstand-inbreuken te verhogen.

Leegte is niet neutraal. Ze voedt speculatie, onttrekt ruimtes aan hun maatschappelijke functie en verarmt onze stedelijke verbeelding. Voor een land dat zo krap, dicht bebouwd en weinig geneigd is om de hoogte in te bouwen, is het leren activeren van wat er al is een van de grote ruimtelijke uitdagingen die België tegen 2030 het hoofd moet bieden.

Geen welvarend België in 2030 zonder hervorming van het Belgische klimaatbestuur

GESCHREVEN DOOR ZOË FRISVOLD & VICTORIA ABI SAAB
7 AUGUSTUS 2026

Deze zomer is verstikkend, en nu al de heetste ooit gemeten in België. Volgens Sciensano leidde de hittegolf van 18 juni tot 1 juli alleen al tot een stijging van de sterfte met 47,8% — 1.747 overlijdens meer dan het gewoonlijke gemiddelde.

Deze weken zijn slechts een voorproefje van wat ons te wachten staat. Toch lijken onze beleidsmakers moeite te hebben om het eens te worden over de aanpak van deze crisis; sommige ministers weigeren zelfs deel te nemen aan vergaderingen die door de federale minister worden samengeroepen. Verdient ons land niet beter dan **een postmortem beheer van klimaatrampen**, met wankelende vergaderingen tussen de verschillende beleidsniveaus? Het Belgische klimaatbestuur stelt politici vandaag niet in staat om op deze existentiële uitdaging te reageren.

Ons klimaatbestuur weerspiegelt de gebreken van onze institutionele architectuur: **gefragmenteerd en zonder echte strategische coördinatie**. De verschillende instanties bevorderen ondoorzichtigheid, blokkeringen en compromissen op het laagste gemeenschappelijke niveau. **Het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP) illustreert dit perfect**: het is niet veel meer dan een optelsom van regionale plannen en interfederale maatregelen.

Volgens de Europese Commissie bevat het Belgische plan noch een coherente inschatting van de investeringen die nodig zijn voor de energietransitie, noch een degelijke analyse van de economische gevolgen van de beoogde beleidsmaatregelen. Diezelfde incoherentie is terug te vinden in de manier waarop met de nieuwe Europese koolstofmarkt (ETS2) wordt omgegaan: Vlaanderen neemt deze op in zijn klimaatprojecties, Wallonië niet, en nergens wordt een inschatting gegeven van de impact ervan op het behalen van de Belgische klimaatdoelstellingen.

Hoe kan het land een coherente strategie hebben als het overleg pas achteraf plaatsvindt? België beschikt over de nodige bevoegdheden; wat ontbreekt, is een bestuur dat deze kan omzetten in coherente actie. Laten we dat eindelijk in de praktijk brengen!

Een Raad voor Welvaart ...

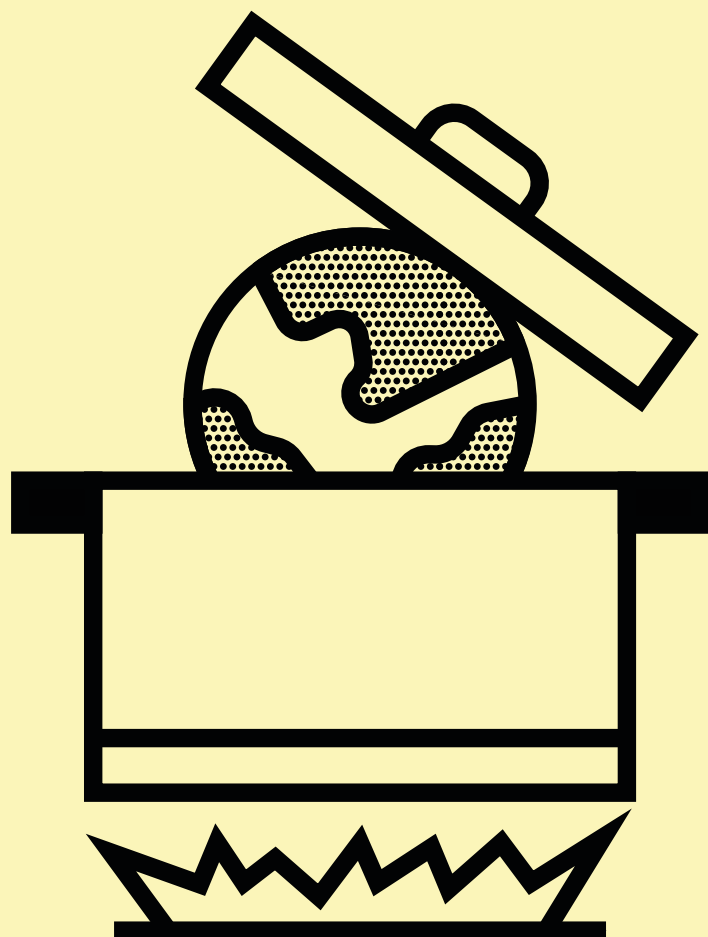
Wij stellen de oprichting voor van **een Raad voor Welvaart**, die alle ministers van de gewest- en de federale regering die bevoegd zijn voor klimaat, energie, mobiliteit en economie samenbrengt. Deze Raad, voorgezeten door een vicepremier belast met welvaart, zou de vergaderingen organiseren, beslissingen ter stemming voorleggen bij politieke blokkering, en rechtstreeks verslag uitbrengen aan de Kern. Deze functie zou het mogelijk maken om duidelijk **één politiek verantwoordelijke** voor de welvaart van het land aan te wijzen, en een einde te maken aan het doorschuiven van verantwoordelijkheden.

De Raad zou tot taak hebben het klimaatbeleid vast te leggen en te coördineren. Deze Raad zou zich bijvoorbeeld kunnen buigen over vragen die zowel concreet als strategisch zijn: hoe vereenvoudigen we de toegang tot nationale financiering ter

Hoe kan het land een coherente strategie hebben als het overleg pas achteraf plaatsvindt?

Deze Raad zal het België mogelijk maken om tegen 2030 te beschikken over een NEKP dat besproken en mee opgebouwd is, op zijn minst in samenhang, en idealiter in samenwerking tussen de verschillende beleidsniveaus.

ondersteuning van onderzoek, innovatie en de concurrentiekracht van onze economie? Hoe anticiperen we op de nodige competenties en leiden we werknemers op voor de beroepen die de energietransitie zal vereisen? Twee voorbeelden die volgens de Europese Commissie ontbreken in het Belgische NEKP, en die baat zouden hebben bij interfederale coördinatie. Of nog: hoe investeren we in en denken we na over de NMBS van morgen? Hoe bereiden we ons voor op mogelijke bosbranden?

... voor een gezamenlijke strategie

Door deze debatten binnen één en hetzelfde forum te voeren, zou België de gewesten en de federale overheid kunnen laten samenwerken rond **een gemeenschappelijke strategie**, met een betere coördinatie, bundeling van inspanningen en planning van maatregelen, zodat ons land de economische en sociale kansen van de gedecarboniseerde economie kan grijpen en zich kan voorbereiden op de klimaatrisico's die eraan komen.

Dit zou ook meer transparantie bevorderen. Daartoe zouden de stemmen van de ministers online gepubliceerd worden. Minder ondoorzichtigheid in de debatten en politieke beslissingen zou het maatschappelijk middenveld in staat stellen zich deze thema's eigen te maken. Om te ontsnappen aan de verlamme logica van permanente consensus, zouden **beslissingen bij gewone meerderheid** kunnen worden genomen, op voorwaarde dat de ministers die de beslissing steunen minstens 65% van de Belgische bevolking vertegenwoordigen. Zo'n mechanisme zou het mogelijk maken de terugkerende blokkeringen van het Belgische federalisme te overwinnen, met behoud van de democratische legitimiteit ervan.

Deze Raad zal het België mogelijk maken om tegen 2030 te beschikken over een NEKP dat besproken en mee opgebouwd is, op zijn minst in samenhang, en idealiter in samenwerking tussen de verschillende beleidsniveaus. Het klopt dat een dergelijke ambitie wellicht niet kan worden gerealiseerd zonder grondwetswijzigingen of aanpassingen van de bijzondere wetten tot hervorming der instellingen. Maar de vraag is niet of dit een complex traject is, de vraag is of België het zich nog kan veroorloven eraan voorbij te gaan. Met het oog op de klimaat- en economische uitdagingen die ons tegen 2030 te wachten staan, heeft ons land een beslissingscentrum nodig dat in staat is de inspanningen te bundelen en zijn institutionele middelen om te zetten in efficiënte actie, als garantie voor zijn toekomstige welvaart.

It's the energy, stupid

GESCHREVEN DOOR OSCAR DE GIEY
21 AUGUSTUS 2026

België, de bufferstaat die werd opgericht om misnoegde buren uit elkaar te houden, zal in 2030 tweehonderd jaar overleefd hebben. Meer dan overleven: we hebben een land opgebouwd waar we trots op mogen zijn. Toch is een essentieel onderdeel van onze samenleving er de voorbije decennia op achteruitgegaan, en dat bedreigt onze welvaart en ons sociaal contract.

In 1992 versloeg Bill Clinton George Bush met de beroemde oneliner 'It's the economy, stupid'. Bloeit de economie, dan bloeit het land. Sputtert ze, dan takelt het land af.

Was Bill Clinton vandaag premier van België, dan had hij met de vuist op tafel kunnen slaan en hameren: 'It's the energy, stupid'. Sinds 1990 leunt België almaar zwaarder op olie en gas, en in 2024 voerde het nog altijd **75 procent van zijn energie in**. Daarmee zitten we bij de slechtste leerlingen van de Europese klas, in het gezelschap van eilandstaten en landen zonder kust.

Die afhankelijkheid vreet ook aan ons sociaal contract. Gezinnen die bij gebrek aan een alternatief met mazout verwarmen en op diesel rijden, worden bij elke energiecrisis het eerst getroffen. Het is dringend tijd om onze afhankelijkheid weer onder controle te krijgen: minder energie invoeren en veel meer energie produceren in ons vlakke land.

Russische tanks en Iraanse drones verwoesten alweer ons vertrouwen in onze bevoorrading en jagen onze energiefacturen drastisch de hoogte in.

Energie, de hoeksteen van onze welvaart

In België willen we vandaag niet zien dat economie en energie twee kanten van dezelfde medaille zijn. Nochtans is onze energieafhankelijkheid geen fataliteit: **ooit was België energieonafhankelijk**. De Waalse steenkool, overvloedig en van eigen bodem, stuwde ons land naar de rang van tweede industriële grootmacht ter wereld. Bedwelmd door die rijkdom, maar met slinkende reserves, moesten we op zoek naar een alternatief. Tegen de prijs van een afhankelijkheid van olie bleef België welvarend.

Sinds die beslissende keuze lopen geschiedenis en actualiteit in elkaar over: een aaneenschakeling van crisissen en lapmiddelen, **zonder ambitie of energievisie op lange termijn**.

De oliecrisissen van de jaren zeventig, de Iraanse revolutie die erop volgde en de bankencrisis van eind jaren 2000 zijn een opeenvolging van gebeurtenissen met verschillende oorzaken maar met hetzelfde resultaat: ze legden onze afhankelijkheid genadeloos bloot. Onlangs, in februari 2022 en 2026, stortten de Russische en de Iraanse oorlog België opnieuw in crisis. Russische tanks en Iraanse drones verwoesten alweer ons vertrouwen in onze bevoorrading en jagen onze energiefacturen drastisch de hoogte in.

De rekensom van de afhankelijkheid is simpel

We voeren drie keer meer energie in dan we zelf produceren. We moeten dus tegelijk **de invoer verminderen én de eigen productie opvoeren**.

Eerst moeten we minder energie invoeren. Die invoer is bijna uitsluitend fossiel. Elk gebruik van fossiele brandstoffen moet dus tegen het licht worden gehouden. Sommige toepassingen zijn economisch te verantwoorden, energetisch niet. Passen de **elf miljard euro aan jaarlijkse subsidies voor fossiele brandstoffen** en het systeem van de salarismaximalisatie in een ernstige ambitie van energieonafhankelijkheid?

Infrastructuurprojecten zoals de Boucle du Hainaut en Ventilus slepen al bijna een decennium aan. Als we niet meteen handelen, zullen producenten binnenkort niet meer op het net kunnen aansluiten.

Daarna moeten we de energie die we niet kunnen besparen, zelf produceren. Stop met de debatten over de beste energiebron. Stop met de loopgravenoorlog tussen kernenergie en hernieuwbare energie. Zonder enig onderscheid in technologie moet alle energie van eigen bodem voorrang krijgen. Zon, wind, biomassa, kernenergie en geothermie verdienen stuk voor stuk de steun van de overheid.

Dat engagement van de overheid moet het slot op de ontwikkeling van lokale energie doen springen: **de complexe regelgeving**. De Europese Commissie heeft België in gebreke gesteld omdat het de bepa-

lingen over eenvoudigere en snellere vergunningen niet heeft omgezet. Infrastructuurprojecten zoals de Boucle du Hainaut en Ventilus slepen al bijna een decennium aan. Als we niet meteen handelen, zullen producenten binnenkort niet meer op het net kunnen aansluiten.

Nostalgie is geen strategie

‘Nostalgie is geen strategie’, zei Mark Carney in Davos. Laten we dus stoppen met terugverlangen naar ingevoerde fossiele brandstoffen en de welvaart die ze ons brachten. Al meer dan een halve eeuw houdt die nostalgie ons gevangen in een eindeloze cyclus van crisissen.

Vandaag hebben we de maatschappelijke wil, de politieke moed en de technologie om onze afhankelijkheid terug te brengen tot een niveau dat ons niet langer bedreigt. Gaan we wachten op de volgende aflevering van een reeks waarvan we de afloop al kennen? Wanneer begrijpen we eindelijk: ‘it’s the energy, stupid’?

In zijn tweede eeuw maakte België zijn welvaart afhankelijk van ingevoerde fossiele brandstoffen. Laten we tonen dat we in de derde eeuw het energieverhaal van dit land kunnen herschrijven om zijn welvaart en zijn sociaal contract veilig te stellen.

Baby's of AI: wie betaalt ons pensioen?

GESCHREVEN DOOR HÉLÈNE HANNECART
28 AUGUSTUS 2026

De vergrijzing dwingt ons tot hervormen. Maar wat als artificiële intelligentie de aannames achter die consensus sneller herschrijft dan de hervormingen zelf?

Op de lagere school leerde ik dat de wereld te veel mensen telde. Paul Ehrlich voorspelde hongersnoden, China voerde haar éénkindpolitiek in en dichterbij huis pleitte de filosoof Etienne Vermeersch voor een actief beleid van geboortebeperking. Vandaag is dat sentiment omgeslagen: de beroepsbevolking krimpt, **de vergrijzing zet de welvaartsstaat onder druk** en het recept luidt nu net méér kinderen.

Dit recept steunt op de aanname dat arbeidskrachten nodig zijn om pensioenen te betalen.

Wat als artificiële intelligentie die aanname onderuit haalt en **niet meer kinderen, maar meer technologie** de welvaartsstaat overeind houdt?

Productiviteitswinsten zijn er al op microniveau

Wie met een krimpende bevolking evenveel welvaart wil creëren, moet productiever worden. Europa zet daarvoor in op herindustrialisatie en innovatie. En sinds de komst van ChatGPT en Claude komt de belofte van productiviteitswinst niet langer alleen van nieuwe fabrieken, maar ook van een nieuwe soort intelligentie. **En die belofte is al meetbaar:** onderzoekers zagen de productiviteit van vijfduizend klantendienstmedewerkers met gemiddeld 15 procent stijgen na de invoering van een AI-assistent. Programmeurs werkten hun taken zelfs dubbel zo snel af.

Naarmate AI welvaartscreatie loskoppelt van menselijke arbeid, verschuift het vraagstuk van 'te weinig handen' naar 'hoe belasten en verdelen we welvaart die niet langer via loonbrieven stroomt'.

Hoe die winsten op microniveau zich vertalen naar de hele economie, is echter minder duidelijk. Nobelprijswinnaar Daron Acemoglu schat het effect op ongeveer 1 procent extra bbp over tien jaar, terwijl Goldman Sachs op diezelfde periode rekt op 7 procent.

Tegelijkertijd loopt de rekening van de vergrijzing op. De Belgische Studiecommissie verwacht stijgende sociale uitgaven tot 2070, zelfs bij een gestage productiviteitsgroei van 1,1%. Komen AI-winsten daarbovenop, **dan krimpt die factuur aanzienlijk.** Blijft de revolutie uit, dan blijft ze vrijwel intact. Maar zelfs als AI de nodige productiviteitswinsten boekt, zijn we er nog niet. Pensioenen worden immers betaald uit bijdragen op lonen. Naarmate AI welvaartscreatie loskoppelt van menselijke arbeid, verschuift het vraagstuk van 'te weinig handen' naar **'hoe belasten en verdelen we welvaart die niet langer via loonbrieven stroomt'.**

Medische doorbraken verergeren de vergrijzing

De tijd zal uitwijzen of AI onze productiviteit werkelijk verhoogt, maar diezelfde technologie belooft ons alvast ook een langer leven. Het bekendste voorbeeld is AlphaFold, een AI-model van Google DeepMind dat een vijftig jaar oud raadsel kraakte: voorspellen hoe de eiwitten in ons lichaam zich vouwen. Die doorbraak leverde de makers de Nobelprijs voor Scheikunde op en leverde wetenschappers een scherper zicht op hoe ziektes ontstaan. Wie vandaag een pensioenleeftijd vastlegt, doet dat voor een levensverwachting die tegen dan misschien weer opgeschoven is.

Wie vandaag een pensioenleeftijd vastlegt, doet dat voor een levensverwachting die tegen dan misschien weer opgeschoven is.

Waar brengt dit ons?

AI kan de vergrijzing dus langs twee kanten tegelijk herschrijven. Hogere productiviteit kan de economische druk van een krimpende beroepsbevolking verlichten, terwijl medische vooruitgang die druk kan vergroten door ons langer te laten leven. Hoe die twee krachten zich tot elkaar zullen verhouden, is vandaag moeilijk te voorspellen, maar als beide beloften van AI werkelijkheid worden, ontstaat een vreemde nieuwe wereld: een economie die groeit zonder dat veel mensen ervoor hoeven te werken, terwijl we langer leven.

Betere statistieken

Dat dit nog futuristisch klinkt, is begrijpelijk. Dit is dan ook geen pleidooi om noodzakelijke hervormingen uit te stellen, maar wel om na te denken hoe een razendsnel evoluerende technologie de aannames erachter kan veranderen. Dat begint bij **beter meten hoe AI onze economie nu al beïnvloedt**, want in de officiële statistieken valt dat nauwelijks te lezen. Goldman Sachs schat dat zo'n 115 miljard dollar aan AI-gedreven groei niet eens in de Amerikaanse bbp-cijfers terug te vinden is. Europa kampt met hetzelfde probleem: de sectorindeling waarop onze statistieken steunen, werd vastgelegd in 2022 voor de lancering van ChatGPT en wordt pas rond 2040 herzien. Een bedrijf dat vandaag AI-modellen ontwikkelt of verhuurt, past in geen enkel hokje waardoor AI-gedreven verschuivingen vaak lang onzichtbaar blijven.

Tegen 2030 weten we hopelijk meer: hoeveel welvaart AI creëert, en hoeveel levensjaren ze ons erbij geeft. Op de lagere school leerde ik dat de wereld te veel mensen telde. Die les bleek fout. Misschien sneuvelt de les van vandaag, dat er te weinig mensen zijn, even goed.

Minder overheid als voorwaarde voor meer groei

GESCHREVEN DOOR LOWIE CNOCKAERT
4 SEPTEMBER 2026

Over vier jaar viert België zijn tweehonderdste verjaardag. Maar wie na de feestnacht de rekening bekijkt, dreigt met een stevige kater wakker te worden. Volgens het Rekenhof kan de tot nog toe theoretische rentesnieuwbal in 2030 en 2031 werkelijkheid worden. Dat risico ontstaat wanneer de economische groei vertraagt terwijl de rente stijgt. België dreigt dan terecht te komen in een situatie waarin nieuwe schulden steeds meer dienen om oude schulden en rentelasten te financieren.

Naast broodnodige hervormingen wijzen steeds meer economen op het belang van **economische groei**. De politieke reflex naar die economische groei is onbestaande. Te vaak wordt werken, ondernemen en investeren financieel onaantrekkelijk gemaakt. En wat minder aantrekkelijk wordt, gebeurt nu eenmaal minder. Dat resulteert finaal in minder economische groei. De Nationale Bank van België kwam deze week dan ook voor de eerste keer in een lange tijd tot de conclusie dat de **Belgische economie niet meer groeit**.

Een efficiënte overheid is geen alomtegenwoordige overheid

Los van de klassieke discussie over belastingen of besparingen, heeft onze economische groei vooral gebaat bij een ernstige denkoefening over de plaats van de overheid in onze samenleving en onze economie.

Een sterke overheid voert vooral haar **kerntaken goed uit en kent tegelijk haar eigen grenzen**. Precies dat laatste wordt te vaak vergeten.

Vandaag is het idee dominant dat **de overheid elk probleem moet oplossen**. Voor elk maatschappelijk probleem wordt een nieuwe overheidsmaatregel bedacht. Elke prijsstijging vraagt om compensatie, elke economische tegenvaller om subsidies en elk risico om bijkomende regels. De vraag of burgers, ondernemingen en de markt zelf voor aanpassing kunnen zorgen, wordt nog zelden gesteld.

Vandaag is het idee dominant dat de overheid elk probleem moet oplossen.

De reactie op stijgende brandstofprijzen illustreerde die etatistische reflex. Door geopolitieke spanningen

daalt het aanbod en stijgen de prijzen. Maar in plaats van dat prijssignaal zijn werk te laten doen, volgen steunmaatregelen, fiscale ingrepen en extra administratieve lasten ten nadele van ondernemers om die consumptie zoveel mogelijk op peil te houden. Nochtans suggereert onderzoek van de KU Leuven dat bijvoorbeeld het afschaffen van de maximumprijzen aan de pomp, via meer concurrentie, tot lagere gemiddelde prijzen kan leiden. Niet overheidssturing, maar marktwerking had hier een deel van de oplossing kunnen bieden. Of anders gezegd: niet méér overheid, maar minder. Dat had de overheid minder uitgaven gekost én op termijn voor economische groei en dus meer inkomsten gezorgd.

Het etatisme is geen links-rechts verhaal. Dezelfde reflex zien we voor bijvoorbeeld het verdedigen van de omvangrijke bedrijfssubsidies. Volgens cijfers van econoom Leo Sleuwaegen besteedt België bijna 4 procent van het bruto binnenlands product aan ondernemingssteun, tegenover ongeveer 2 procent in Nederland. Toch presteert Nederland beter op het vlak van groei en concurrentiekracht.

Meer bedrijfssubsidies, minder innovatie

Subsidies garanderen geen sterke economie. Ze kosten belastinggeld, lokken lobbywerk uit en bevoordelen vaak bedrijven die hun weg kennen in de subsidiemolen. Maar er is een fundamenteeler probleem. Van een overheid verwachten we terecht dat ze voorzichtig omspringt met publiek geld. Subsidies gaan daarom sneller naar projecten waarvan de slaagkans vooraf aannemelijk en verdedigbaar is. Net daar wringt het met innovatie.

Groei ontstaat wanneer ondernemers en investeerders zelf risico kunnen nemen, experimenteren en ook mogen mislukken.

Radicale ideeën, nieuwe technologieën en onbekende businessmodellen zijn per definitie risicovoller en moeilijker vooraf te beoordelen. Toch zijn het vaak precies zulke ondernemingen die nieuwe markten creëren en economische groei aandrijven. De overheid is daarom slecht geplaatst om de winnaars van morgen te selecteren. Groei ontstaat wanneer ondernemers en investeerders zelf risico kunnen nemen, experimenteren en ook mogen mislukken. Of anders gezegd: niet méér overheid, maar minder.

Dus nee, de overheid hoeft niet altijd tussen te komen. Ze kan er ook voor kiezen om **ruimte te maken voor meer marktwerking**. De politieke reflex moet daarom worden omgekeerd. Bij elk probleem moet niet langer eerst worden gevraagd welke nieuwe maatregel, subsidie of overheidsinstelling nodig is, maar welke hindernissen de overheid zelf kan wegnemen en waar zij opnieuw ruimte kan geven aan ondernemers en de markt.

Of ondernemers in 2030 mee zullen vieren, hangt af van de keuzes die we vandaag maken. Blijven we geloven dat elk probleem om meer overheid vraagt, dan dreigt het jubileum uit te monden in een historische schuldenkater. Durven we opnieuw ruimte te geven aan ondernemers die investeren, innoveren en groei creëren, dan kan de tweehonderdste verjaardag van België ook het begin van economisch herstel markeren.

Korter studeren, sneller werken, later terugkeren

GESCHREVEN DOOR JAN-BAPTIST LEMAIRE
11 SEPTEMBER 2026

Nog nooit waren we zo hoog opgeleid, en toch lijken hooggeschoolde starters tegenwoordig moeilijker een baan te vinden dan pakweg tien jaar geleden. Ons devies was decennialang "meer studeren", maar wat als de oplossing net het omgekeerde is?

Van analfabeet tot hypergeschoold

Hoe ziet ons onderwijs van de toekomst eruit? Het antwoord was decennialang steevast "meer": toegankelijk lager onderwijs drong analfabetisme terug, middelbaar onderwijs vormde goede burgers, en de democratisering van het hoger onderwijs zorgde voor specialisatie op maat van een steeds complexere arbeidsmarkt.

Die democratisering was niet alleen goed voor de economie, maar ook voor onze levensdroom: nog tot de jaren '80 was een universitair diploma een elitair gegeven: amper 12% van de Belgen was hooggeschoold. Sindsdien zien we bij de 25- tot 34-jarigen een enorme sprong: van 28% hooggeschoolden in 1992 naar 53% in 2025, steeds ruim boven het Europese gemiddelde van 45%. En onze diplomahonger maakt ons hoe langer hoe meer "hyper"geschoold: het aantal doctoraten in Vlaanderen steeg de voorbije 30 jaar met 400%, master-na-master's met 25% op tien jaar tijd.

Grenzen aan de diplomagroei?

Goed toch? Meer onderwijs betekent meer kennispotentieel voor een hooggespecialiseerde arbeidsmarkt. Toch blijkt uit recente cijfers dat die redenering begint te haperen: het voordeel van een hoger diploma op de arbeidsmarkt lijkt weg te ebben, al is het wellicht nog voorbarig om daar grote conclusies uit te trekken.

Een diploma werkt als sociale lift, dat was altijd zijn kracht. Maar die functie staat onder druk, niet noodzakelijk omdat ons onderwijs ontoegankelijker werd, maar mogelijk omdat onze middenklasse, net dankzij dat onderwijs, intussen zo groot is geworden dat een diploma mensen eerder op hun plek houdt dan omhoog tilt.

Een diploma is geen voldoende, maar een noodzakelijke voorwaarde geworden voor een job, laat staan een goede en interessante job.

Toch leeft de perceptie nog steeds dat een diploma hoger onderwijs een rechtstreeks ticket is naar een comfortabel middenklassebestaan. In werkelijkheid is de logica omgekeerd.

Maak in plaats daarvan een universeel studieverlof van één à twee jaar, toegankelijk voor iedereen die een basisopleiding heeft en daarna een minimumaantal jaren werkte.

Die kloof tussen verwachting en realiteit is niet alleen een probleem voor onze arbeidsmarkt, maar ook voor onze democratie: wie vier, vijf of zes jaar studeert en dan alsnog van koers moet veranderen, raakt gedesillusioneerd in het systeem zelf.

Korter studeren, sneller werken, later terugkeren

Wat te doen tegen die verwachtingscrisis? Wat als de oplossing niet is om meer te studeren, noch om alleen in te zetten op beroepsgerichte opleidingen, maar wel om minder en gericht te leren: kort universitaire opleidingen in tot drie jaar (zoals nu al bij professionele bachelors); stuur studenten sneller de arbeidsmarkt op, en geef hen later, wanneer ze zichzelf en die arbeidsmarkt beter kennen, tijd en middelen voor een gerichte vervolgopleiding.

Dat is minder exotisch dan het klinkt: in de Verenigde Staten bestaat het hoger onderwijs al uit een breed vormend bachelordiploma (undergraduate degree) met een specialisatie (major), terwijl een graduate degree voorbehouden blijft voor echt gespecialiseerde beroepen.

Leren moet je doen, terugkeren moet je kunnen

Zo'n omslag vergt ook dat we onze diplomaverenisten durven herbekijken. Beroepen als notaris, apotheker, kinesist, leerkracht of architect zijn allen gekoppeld

aan diplomavoorwaarden. Er zijn goede redenen voor die strikte eisen, maar veel van die beroepen werden ooit ook zonder die eisen behoorlijk uitgeoefend.

Een eerste stap is om die vereisten te flexibiliseren waar mogelijk: verkort de opleiding tot een bachelor, of vervang ze in bepaalde gevallen volledig door een betaald stagetraject op de werkvloer. Leren gaat soms beter door te doen dan door te studeren.

Wie later alsnog een master of postgraduaat wil volgen, moet daarbij vervolgens ondersteund worden. Initiatieven als het opleidingsverlof, tijdskrediet en opleidingscheques bestaan vandaag al, maar ze zijn versnipperd en hebben elk hun eigen, (steeds) strenge(re) voorwaarden.

Maak in plaats daarvan een universeel studieverlof van één à twee jaar, toegankelijk voor iedereen die een basisopleiding heeft en daarna een minimumaantal jaren werkte. De jongere leeftijd waarop je start met werken, betaalt mee de maatschappelijke kost van dat latere studieverlof terug. Frankrijk en Nederland experimenteren met individuele leerrekeningen die zo'n opgebouwd leerkrediet bieden en kunnen als inspiratie dienen.

Hoe ons onderwijs er in 2030 en daarna moet uitzien, is niet langer "meer onderwijs". Het is wel: gericht leren, op maat van het individu én van de samenleving. We hebben decennialang studenten voorbereid op de arbeidsmarkt door ze er zo lang mogelijk van weg te houden. Tijd om dat om te draaien.

Wie we morgen zijn? Wie we vandaag durven worden.

GESCHREVEN DOOR JOACHIM MERTENS
18 SEPTEMBER 2026

Een zomer lang blikte de Vrijdaggroep in de reeks 'België 2030' vooruit op de tweehonderdste verjaardag van ons land. In het slotstuk trekt Joachim Mertens de rode draad doorheen tien opiniestukken: ons land bestuurt in structuren van de verleden tijd. De voorbereiding van de derde eeuw kan niet wachten tot de feesttoespraken.

Het was de heetste zomer ooit gemeten in België, met meer dan 1.700 extra overlijdens tijdens de hittegolf in juni. De oorlogen in Oekraïne en Iran laten de geopolitieke spanningen meestijgen met de temperaturen en wegen op de wereldeconomie. En terwijl de politici uit zomerreces komen, zoekt de federale regering **tien miljard aan besparingen**, net nu het Rekenhof waarschuwt voor een rentesneeuwbal.

Midden in die zomer publiceerde de Vrijdaggroep haar reeks "België 2030": tien bijdragen over journalistiek, weerbaarheid, staatshervorming, middenveld, leegstand, klimaatbestuur, energieonafhankelijkheid, vergrijzing, overheidsbeslag en onderwijs. Daaruit blijkt dat de arrangementen die België in de voorbije decennia bouwde comfortabel waren zolang de wereld stabiel bleef, maar **nu niet meer voldoen**. We besturen ons land in de verleden tijd, reageren in de waan van de dag op wat vandaag gebeurt en anticiperen amper op wat morgen komt.

Versnipperde structuren in alle domeinen

Die verleden tijd heeft onze structuren gevormd: versnipperd waar ze zouden moeten samenwerken, en vergrendeld waar net beweging nodig is. Die versnippering is naast een communautair thema **ook een bestuurscultuur geworden**. Het nationale klimaatplan is volgens de Europese Commissie weinig meer dan de optelsom van drie gewestelijke plannen. Leegstand wordt door elk bestuursniveau anders geteld. Zelfs het opleidingsverlof bestaat in varianten met elk hun eigen, steeds strengere voorwaarden. De vergrendeling zit onder meer in de bijzondere financieringswet, die de federale overheid verplicht jaarlijks tachtig miljard euro aan dotaties, automatisch stijgend, door te storten aan de deelstaten en enkel met een bijzondere meerderheid te wijzigen valt. De geschiedenis verklaart telkens hoe het zo gegroeid is, maar rechtvaardigt niet dat we het als modus operandi blijven aanvaarden.

Lees de voorstellen van deze zomer daarom niet als een klaagzang maar als een uitgestoken hand.

Onder die structuren ligt **ons sociaal contract**: de stilzwijgende afspraak dat we iets delen wat groter is dan ons eigenbelang. Ook dat contract staat onder druk. De reeks bepleitte een eerlijke afspraak tussen staat en burger, waarin de overheid benoemt wat ze kan garanderen, burgers de eerste uren van een crisis zelf overbruggen en geïnformeerd blijven over wie beslist. En de reeks toonde hoe onze energieafhankelijkheid datzelfde contract bedreigt: wie met mazout verwarmt en op diesel rijdt, wordt bij elke schok het eerst geraakt. Wie een contract nooit herleest, moet niet verbaasd zijn dat niemand er zich nog aan houdt.

Het “meer”-recept van de vorige eeuw is uitgewerkt.

Het «meer»-recept is uitgewerkt

Het moment om dat te herlezen dient zich aan. De reeks deelt één besef: **zonder voorbereiding wordt de feestdag van 2030 een vervaldag**. Het “meer”-recept van de vorige eeuw is uitgewerkt. Meer studeren was het devies; de reeks pleit voor korter en gericht leren, met een universeel studieverlof voor wie later terugkeert. Meer mensen leek de remedie tegen vergrijzing; artificiële intelligentie kan die les herschrijven, dus laten we beter meten wat ze met onze welvaart doet. Meer invoer bracht ooit welvaart; leg de elf miljard aan fossiele subsidies op tafel en help alle energie van eigen bodem vooruit.

Meer subsidie betekende zekerheid; verwacht van het middenveld dat het op eigen modellen leert dragen. En meer overheid als antwoord op elk probleem? Keer die reflex om: vraag welke hindernis de overheid zelf kan wegnemen. De opgave van de derde eeuw is kwalitatief: keuzes maken en er de verantwoordelijkheid voor dragen.

Het echte scharnierpunt: juni 2029

Deze reeks heet “België 2030”, maar het echte scharnierpunt komt vroeger: **juni 2029**, de laatste federale verkiezingen vóór ons land tweehonderd wordt. Elk voorstel van deze zomer bestaat in 2030 alleen als het in 2028 in partijprogramma's staat en in 2029 in een regeerakkoord. **Die programma's worden nu geschreven** in studiediensten en op congressen. Wie in 2030 een verjaardag wil vieren die meer is dan een feest, moet vandaag beginnen.

Blijft de vraag van het openingsstuk: wie willen we zijn wanneer dit land tweehonderd wordt? Het antwoord van deze zomer is nuchter: een land dat scherper kiest en verantwoordelijkheid draagt voor wat het al heeft. De auteurs van deze reeks behoren tot de generatie die de derde eeuw grotendeels zal meemaken en betalen, en hebben dus skin in the game. Lees de voorstellen van deze zomer daarom niet als een klaagzang maar als een uitgestoken hand. Wie we morgen zijn, beslissen we in wat we vandaag doen.

Charter

De Vrijdaggroep verzamelt jonge mensen van 25 tot 35 jaar met belangstelling voor de maatschappelijke uitdagingen. De leden, die van beide kanten van de taalgrens komen en niet per se experts zijn in de behandelde onderwerpen, trachten vernieuwende oplossingen te vinden voor de uitdagingen waarmee België wordt geconfronteerd.

De groep dankt haar bijzondere karakter niet alleen aan haar 'jonge' en ambitieuze visie op de verschillende problemen, maar ook aan de diversiteit van haar leden. Nieuwe leden worden collegiaal gekozen, in een streven om de vertegenwoordigde horizonten te verruimen en een evenwicht tussen de taalgroepen en de professionele middens in stand te houden.

De Vrijdaggroep structureert haar werk rond de productie van rapporten die gedurende zes maanden tot een jaar door een of meer leden van de groep worden voorbereid. De groep kiest haar thema's en neemt al haar beslissingen consensueel. Een externe organisatie kan de groep kosteloos voorstellen om zich over een bepaald thema te buigen. Het positieve of negatieve antwoord op dat verzoek hangt af van de interne agenda van de groep en de verzoeker oefent geen enkele invloed uit op de inhoud van het advies.

Parallel met deze rapporten gebruikt de Vrijdaggroep verscheidene communicatiekanalen om haar ideeën te delen en debatten in de publieke opinie te starten (opiniestukken, persberichten, deelname aan congressen,...). De groep communiceert naar buiten toe in het Frans en in het Nederlands.

Elk schriftelijk document wordt door zijn coauteurs ondertekend. Zij dragen als enigen de volledige verantwoordelijkheid voor de wetenschappelijke juistheid van hun stellingen en voor hun ideologische posities. De teksten zijn echter altijd de vrucht van een wisselwerking met de groep, waarbij de andere leden opbouwende kritiek leveren of vormelijke of inhoudelijke verbeteringen voorstellen.

De groep wordt gesponsord door de Koning Boudewijnstichting, die de nodige logistieke en financiële steun verleent maar niet tussenkomt in de keuze van de thema's of de inhoud van de verdedigde stellingen. De leden nemen onbezoldigd deel aan de verschillende sessies. Zij ontvangen een forfaitaire vergoeding, wanneer zij een rapport opstellen of omvangrijk coördinatiewerk verrichten.

Vrijdaggroep
Groupe du Vendredi
Freitagsgruppe

WWW.V-G-V.BE | [LINKEDIN](#) | [FACEBOOK](#)